

Problem zla i Božje postojnosti

Claudio CIANCIO, *Del male e di Dio*, Morcelliana, Brescia, 2006., 136 str.

Što je zlo? Je li ono jednostavni ontološki limit, nebiće, odsutnost dužnoga dobra, ili nešto što jest a ne treba biti? Zar se nije pokušajima da se dokuči tajna zla i da se stvore sigurne strategije otpora i obrane zapravo samo umanjila i na izvjestan način predvidjela njegova destruktivna snaga? Nismo li, stoga, postali više izloženi nego zaštićeni? Ovo su samo neka od mnogih pitanja koja autor, profesor filozofije, u duhu svoga zvanja koncizno i jasno obrađuje u šest poglavlja.

U prvom poglavlju (str. 7-26) u kojemu autor govori o strategijama potiskivanja, uklanjanja zla, prikazani su pojedini pokušaji elaboracije problema zla u područjima umjetnosti, filozofije i religije. Naime, to su mjesta u kojima je čovjek izrazio svoju svijest o realnosti zla te ga pokušao nadvladati. Autor pokazuje, koliko god su te elaboracije pomogle da se približi tom skandalu zla, da su ga ipak i zatamnile. Ali time ne želi reći da su ti pokušaji ideološki nego da to postaju onda kada vode pogrešnoj interpretaciji i falsificiranju zla.

Drugo poglavlje (str. 27-34) govori o prepoznavanju te pokušaju nadvladavanja i uklanjanju zla u suvremenoj misli gdje autor, polazeći od Kanta i njegove radikalne kritike ikakve moguće teodiceje, govori o odlučujućem preokretu u poimanju zla kroz cijelo 18. i 19. st. Autor nam ukratko predstavlja shvaćanje zla od poznatih imena: Kant, Shelling, Hegel, te njihovom doprinosu u produbljivanju te tematike kod Kierkegaarda, Schopenauera ali isto tako kod Balthasara i Moltmanna te Dostojevskog, Solovjeva, Šestova.

Treće poglavlje (str. 35-50) posvećeno je formama i dimenzijama zla, zapravo hijerarhiziranju njegovih oblika: krivnja - zabluda, patnja, grijeh, koja je zajednička svim strategijama potiskivanja ili umanjivanja zla. Filozofija, polazeći već od Sokrata, na prvo mjesto stavlja zabludu ili patnju. U prvom slučaju (zabluda), čovjek čini zlo jer ne poznaje dobro ili griješi u prosudi; u drugom slučaju (patnja), zlo je videno kao neizbježivi trenutak života, neizbježivi grijeh. U oba slučaja zlo bi pripadalo ontološkoj konstituciji bića i stoga ne bi bilo zlo u pravom smislu. Za autora zlo je beskonačno, skandalozno, nepopravljivo upravo stoga što nije jednostavno nebiće, a još manje sastavni dio bića, nego što je nešto što jest a ne bi trebalo biti.

Četvrto poglavlje (str. 51-84) posvećeno je patnji, zapravo uskoj vezi između grijeha i patnje jer je grijeh (zlo) prvotno odbacivanje, rušenje reda bića i kao takav princip njegovog propadanja. Naime, ne postoji neki zao čin koji može proizvesti sreću jer je svaki takav čin ontološko propadanje koji odvaja počinitelja od ostatka stvarnosti pa i od njega samoga. Osim toga, svaki takav čin širi sudbinu patnje na cijelo čovječanstvo jer ne pogada samo autora zla nego i ostale ljude. Ovo je zapravo jedno od najtragičnijih obilježja zla, tj. činjenica da ono pogada i osobe manje krive s obzirom na to da je svaka patnja negativna energija koja se oslobađa radajući novu patnju.

Peto poglavlje (str. 85-104) govori o tragičnom kršćanstvu. Razlog ovakvom nazivu nije tragika ili promašaj kršćanstva nego dijalektika i paradoks zla i otkupljenja koje kršćanstvu ne daje neki utješni karakter nego karakter tragičnosti. Naime, promišljanje o otkupljenju donosi samo po sebi ekstremno produbljenje težine zla do te mjere da uvidi kako se postojanje Boga

i zla recipročno uključuju. Autor, polazeći od grčke tragedije, njezina smisla i poruke, dolazi do kršćanskoga tragičnog, naravno obrađujući nezaobilazna imena na tom području, poput Pascala, Kierkegaarda, Dostojevskog.

Petim poglavljem autor stvara i podlogu za šesto i posljednje poglavlje (str. 105-131), u kojemu govori o zlu kao o dokazu Božjega postojanja. Autor polazi od postavke da se samo polazeći od jasne kršćanske perspektive može vidjeti zlo u svoj svojoj tragičnosti. Dakle, ne samo da je zlo bolje vidljivo polazeći od vjere u kršćanskoga Boga, nego i obratno, tj., kroz iskustvo zla dolazi se do vjere u kršćanskoga Boga. Autor ove postavke obrađuje svojim filozofskim ali jasnim rječnikom i na koncu zaključuje da se zlo i Bog ne mogu prepoznati jedno odvojeno od drugoga nego samo zajedno jer u trenutku kada se odvoje, oboje bivaju negirani. Negacijom Boga stavlja se u igru prepoznavanje zla i otpor zlu a negacijom postojanja zla u igri su prepoznavanje Boga i vjera u njega.

Iako je sažeta, ova studija je veoma kvalitetna i prilično samostalna (iako ne manjka osvrt na doduše rijetku ali kvalitetnu literaturu). Autor posjeduje sljedeći dar i sposobnost: postaviti određenu tezu, obraditi njezino opravdano utemeljenje i zatim prijeći na uvidanja njezinih nedostataka i davanje kvalitetne kritike. Studija je posebno preporučljiva onima koji se bave teologijom, filozofijom, teodicejom.

Zorica Maros

Kršćanstvo u postmodernom svijetu

Carmelo DOTOLO, *Un cristianesimo possibile. Tra postmodernità e ricerca religiosa*, Queriniana, Brescia, 2007., 414 str.

Autor ove knjige jest laik, predsjednik Talijanskoga društva za teološko istraživanje (SIRT - Società Italiana per la Ricerca Teologica) i profesor teologije religija na Papinskom sveučilištu Urbaniana, te gostujući profesor na Papinskom sveučilištu Gregorijana. Knjiga pred nama jest prikaz postmodernoga svijeta i kršćanstva u takvom svijetu. Podijeljena je na dva dijela od kojih svaki ima po nekoliko poglavlja. Prvi dio (pogl. 1-4) posvećen je brzim i stalnim promjenama današnjice i utjecaju koji one imaju na pojedinca, društvo i sveukupnu stvarnost. Drugi dio (pogl. 5-9) govori o situaciji koju su takve promjene izazvale u iskustvu življenja kršćanske vjere. Zapravo, polazeći od konstatacije da živimo više promjenu epohe nego epohu promjena, knjiga na izvjestan način predstavlja teološku refleksiju o pitanju jesmo li uistinu posljednji kršćani.

Prvo poglavlje (str. 17-49) posvećeno je spoznajnom stapanju, tj. križanju kao rezultatu pluralističkog društva u kojemu živimo. Zapravo pojava "drugosti" u kulturalnim, etičkim, religioznim i političkim formama dovodi do spoznajnoga križanja (contaminazione cognitiva) i do praktične sumnje što dominiraju stilom života pojedinaca i društva. Izravna posljedica toga jest relativizam jer, kako kaže autor, "ako sumnja može intervenirati već u početku procesa, relativizam često rezultira najpraktičnijom točkom gledišta" (str. 19). Autor nastavlja prvo poglavlje dotičući teme poput: korijeni pluralizma, nova slika svijeta